

ISSN 2307-9878

Облік і фінанси Accounting & Finance

Учет и финансы

Rachunkowość i
finanse

Buchführung und
Finanzen

№ 3 (73) 2016

Облік і фінанси Accounting & Finance

№ 3 (73)' 2016

Засновники:

Федерація аудиторів, бухгалтерів і фінансистів АПК України
Національний науковий центр «Інститут аграрної економіки»
Національний університет біоресурсів і природокористування України
Державний вищий навчальний заклад «Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана»
Національний університет харчових технологій
Миколаївський національний аграрний університет
Уманський національний університет садівництва
Товариство з додатковою відповідальністю «Інститут обліку і фінансів»

Науково-виробничий журнал заснований у травні 2004 року. Виходить щоквартально. До 2013 року журнал «Облік і фінанси» видавався під назвою «Облік і фінанси АПК».

Свідоцтво про державну реєстрацію друкованого засобу масової інформації серія КВ № 19541-9341ПР від 21.12.2012 р.

Журнал внесено до Переліку наукових фахових видань України в галузі економічних наук Постановою Президії ВАК України від 06.10.2010 р. № 1-05/6 та Наказом МОН України від 17.01.2014 р. № 41.

ISSN 2307-9878

Індексується в міжнародних каталогах та наукометричних базах EBSCOhost, Index Copernicus, RePEc, ProQuest, РИНЦ, Ulrich's Periodicals Directory, Research Bible, Google Scholar

Видавець та розповсюджувач журналу:

ТДВ «Інститут обліку і фінансів»

Україна, 03127, м. Київ, вул. Героїв Оборони, 10.

Відповідальність за достовірність фактів, цитат, власних імен, географічних назв, назв підприємств і організацій та іншої інформації несуть автори статей. Висловлені у цих статтях думки можуть не збігатися із точкою зору редакційної колегії журналу. Передрук та переклад статей дозволяється лише за згодою редакції та автора. Відповідальність за зміст рекламних оголошень несе рекламодавець.

Відповідальний редактор: Остапчук С.М.

Комп'ютерна верстка: Таран П.О.

Додрукарська підготовка: СПД Трубак І.М.

Свідоцтво про державну реєстрацію № 22491, видане 19.06.2003 р.

Здано до друку 29.09.2016. Формат 60x84 1/8. Фіз. друк. арк. 17. Умов. друк. арк. 19,1. Обл.-вид. арк. 16,9. Папір офсетний. Друк офсетний. Наклад 300 прим. Замовлення № 79.

Надруковано:

Національний науковий центр «Інститут аграрної економіки»
Україна, 03127, м. Київ, вул. Героїв Оборони, 10.
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи
серія ДК № 2065, видане 18.01.2005 р.

Адреса редакції:

Україна, 03127, м. Київ, вул. Героїв Оборони, 10.
Тел./факс: +38 (044) 259-01-25, magazine@faaf.org.ua
http://www.afj.org.ua

Колектив редакції журналу нагороджено
Почесною грамотою Кабінету Міністрів України

Редакційна колегія:

Дем'яненко М.Я. – головний редактор, д.е.н., проф., академік Національної академії аграрних наук України, заслужений діяч науки і техніки України (Національний науковий центр «Інститут аграрної економіки», Україна)

Жук В.М. – заступник головного редактора, д.е.н., проф., член-кореспондент Національної академії аграрних наук України, заслужений діяч науки і техніки України (Товариство з додатковою відповідальністю «Інститут обліку і фінансів», Україна)

Бичкова С.М., д.е.н., проф. (Санкт-Петербурзький державний аграрний університет, Російська Федерація)

Васілевські Мірослав, д.е.н., проф. (Варшавський університет природничих наук – SGGW, Польща)

Валентинов Владислав, д.пол.н. (Лейбніц-Інститут аграрного розвитку в Центральній та Східній Європі, Німеччина)

Вігер Марек, к.е.н. (Інститут економіки сільського господарства і продовольства – Національний науково-дослідний інститут, Польща)

Вишневська О.М., д.е.н., проф. (Миколаївський національний аграрний університет, Україна)

Гайдуцький П.І., д.е.н., проф., академік Національної академії аграрних наук України, заслужений діяч науки і техніки України (Інститут стратегічних оцінок, Україна)

Коцупатрий М.М., к.е.н., проф. (Державний вищий навчальний заклад «Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана», Україна)

Лузан Ю.Я., д.е.н., заслужений економіст України (Федерація аудиторів, бухгалтерів і фінансистів АПК України, Україна)

Мостенська Т.Л., д.е.н., проф. (Національний університет харчових технологій, Україна)

Нечопатенко О.О., д.е.н., проф. (Уманський національний університет садівництва, Україна)

Петрук О.М., д.е.н., проф. (Житомирський державний технологічний університет, Україна)

Савчук В.К., д.е.н., проф. (Національний університет біоресурсів і природокористування України, Україна)

Синчак В.П., д.е.н., проф. (Хмельницький університет управління та права, Україна)

Хоружий Л.І., д.е.н., проф. (Російський державний аграрний університет - МСГА імені К.А.Тімірязєва, Російська Федерація)

Шевчук В.О., д.е.н., проф. (Національна академія статистики, обліку та аудиту, Україна)

Рекомендовано до друку рішенням Вченої ради
Інституту обліку і фінансів, протокол № 5 від 26.09.2016 р.

Облік і фінанси Accounting & Finance

№ 3 (73)' 2016

*The journal's editorial staff has been awarded
a Diploma of the Cabinet of Ministers of Ukraine*

Founders:

Federation of the auditors, accountants and financiers of
Agroindustrial Complex of Ukraine
'Institute of Agrarian Economics' National Scientific Centre
National University of Life and Environmental Sciences of
Ukraine
Kyiv National Economic University named after Vadym Hetman
National University for Food Technologies
Mykolayiv National Agrarian University
Uman National University of Horticulture
'Institute of Accounting and Finance'
Company with additional liability

The scientific and production journal 'Accounting and Finance'
founded in 2004. The journal is published quarterly. Before the
2013, the journal was published, entitled 'Accounting and
Finance of Agro Industrial Complex'.

Certificate of state registration of printed mass media:
KB № 19541-9341ПП, reissued 21.12.2012.

The journal is licensed as academic, professional journal in all
economic sciences (Decision of Higher Accreditation Committee
of Ukraine: № 1-05/6, issued 06.10.2010; Decree of Ministry of
Education and Science of Ukraine: № 41, issued 17.01.2014).

ISSN 2307-9878

'Accounting and Finance' journal is indexed in **EBSCOhost**,
Index Copernicus, **RePEc**, **ProQuest**, **PIHL**, **Ulrich's**
Periodicals Directory, **Research Bible**, **Google Scholar**

Publisher and spreader of the journal: 'Institute of Accounting and Finance'

Company with additional liability
Ukraine, 03127, Kyiv, Heroiv Oborony street, 10.

The authors are responsible for the accuracy of facts, quotations
private names, enterprises and organizations titles, geographical
locations etc. The editorial office and board do not always share
the views and thoughts expressed in the articles published.
Reprint and translation of articles is allowed on the written
consent with the editorial office and the author. The advertiser is
responsible for the advertisement contents.

Executive Editor: Serhiy Ostapchuk

Computer page positioning and layout: Pavlo Taran

Typographical preparation: Igor Trubak

Printing facilities:

'Institute of Agrarian Economics' National Scientific Centre
Ukraine, 03127, Kyiv, Heroiv Oborony street, 10.
Publishing license: ДК № 2065, issued 18.01.2005

Editorial Office:

Ukraine, 03127, Kyiv, Heroiv Oborony street, 10.
Tel./fax: +38 (044) 259-01-25,
magazine@faaf.org.ua <http://www.afj.org.ua>

Editorial Board:

Mykola Demyanenko – Chief Editor, Dr. Sc. (Economics),
Prof., Academician of the National Academy of Agricultural
Sciences, Emeritus of Sciences and Technology of Ukraine
(*'Institute of Agrarian Economics' National Scientific Centre,*
Ukraine)

Valeriy Zhuk - Chief Editor Deputy, Dr. Sc. (Economics),
Prof., Corresponding member of the National Academy of
Agricultural Sciences, Emeritus of Sciences and Technology of
Ukraine (*'Institute of Accounting and Finance' Company with*
additional liability, Ukraine)

Svitlana Bychkova, Dr. Sc. (Economics), Prof. (*Saint-*
Petersburg State Agrarian University, Russia)

Mirosław Wasilewski, Dr hab. (Economics), Prof. WULS
(*Warsaw University of Life Sciences – SGGW, Poland*)

Vladislav Valentinov, Dr. rer. pol. habil. (*Leibniz Institute of*
Agricultural Development in Central and Eastern Europe,
Germany)

Marek Wigier, PhD (Economics) (*Institute of Agriculture and*
Food Economics – National Research Institute, Poland)

Olha Vyshnevskaya, Dr. Sc. (Economics), Prof. (*Mykolayiv*
National Agrarian University, Ukraine)

Pavlo Gaydutsky, Dr. Sc. (Economics), Prof., Academician of
the National Academy of Agricultural Sciences, Emeritus of
Sciences and Technology of Ukraine (*Institute for Strategic*
Estimates, Ukraine)

Mykhaylo Kotsupatry, PhD (Economics), Prof. (*Kyiv National*
Economic University named after Vadym Hetman, Ukraine)

Yuriy Luzan, Dr. Sc. (Economics), Honored Economist of
Ukraine (*Federation of the auditors, accountants and financiers*
of Agroindustrial Complex of Ukraine, Ukraine)

Tetyana Mostenska, Dr. Sc. (Economics), Prof. (*National*
University for Food Technologies, Ukraine)

Olena Nepochatenko, Dr. Sc. (Economics), Prof. (*Uman*
National University of Horticulture, Ukraine)

Oleksandr Petruk, Dr. Sc. (Economics), Prof. (*Zhytomyr State*
Technological University, Ukraine)

Vasyl Savchuk, Dr. Sc. (Economics), Prof. (*National University*
of Life and Environmental Sciences of Ukraine, Ukraine)

Viktor Synchak, Dr. Sc. (Economics), Prof. (*Khmelnytsky*
University of Management and Law, Ukraine)

Lyudmyla Khoruzhiy, Dr. Sc. (Economics), Prof. (*Russian*
State Agrarian University – MTAA named after K.A.Timiryazev,
Russia)

Volodymyr Shevchuk, Dr. Sc. (Economics), Prof. (*National*
Academy of Statistics, Accounting and Auditing, Ukraine)

This issue of journal recommended for publication by the
decision of the Academic Council of the Institute of Accounting
and Finance, *protocol № 5, dated 26.09.2016.*

БУХГАЛТЕРСЬКИЙ ОБЛІК

<i>Бардаш С.В., Копчикова І.В.</i> Класифікація товарних втрат супермаркетів	8
<i>Бережнійца Дж., Блажинська Дж.</i> Використання касового методу і методу нарахування в оцінці результатів діяльності підприємства	16
<i>Лень В.С., Нехай В.А.</i> Професійне судження бухгалтера: визначення поняття та зміст	21
<i>Предко І.Ю.</i> Формування резервів майбутніх витрат і платежів в обліково-контрольному забезпеченні як один із шляхів зниження ризиків діяльності підприємств в умовах кризи	31
<i>Сторожук Т.М.</i> Облікова політика материнської (холдингової) компанії та її дочірніх підприємств	38
<i>Усатенко О.В.</i> Організація бухгалтерського обліку і аналізу зобов'язань в компаніях з управління активами	43

ФІНАНСИ ТА ОПОДАТКУВАННЯ

<i>Бондаренко О.С.</i> Методологічні засади управління фінансами в умовах логістизації економіки	50
<i>Гудзь О.Є., Байрамов С.</i> Побудова мультиканального фінансового забезпечення інноваційного розвитку підприємства	57
<i>Гудзь О.Є., Сотниченко В.М.</i> Методологічний вимір формування стратегічного портфеля фінансової безпеки підприємства	63
<i>Домінова І.В.</i> Ризики електронного банкінгу та їх класифікація	69
<i>Жовтун Є.В.</i> Теоретичні аспекти депозитної політики банків	77
<i>Камінська Т.Г., Ільчак О.В., Дворнік Н.Б.</i> Модель оптимізації оподаткування сільськогосподарських кооперативів	84
<i>Назар М.В.</i> Тенденції кредитування сільськогосподарських підприємств Львівської області	89
<i>Сніщенко Р.Г.</i> Система фінансової безпеки як інструментарій учасника фінансового ринку	95
<i>Трусова Н.В.</i> Формування механізму реалізації державної фінансової політики в Україні	102
<i>Черненко О.С.</i> Стратегічні напрями та тактичні підходи посилення фінансової безпеки суб'єктів підприємництва в аграрній сфері	109

АУДИТ, АНАЛІЗ І КОНТРОЛЬ

<i>Герасимович І.А., Морозова-Герасимович Н.А.</i> Методичні засади внутрішньогосподарського контролю виробничих запасів в системі управління операційною діяльністю підприємства ..	114
<i>Дем'яненко Т.Є.</i> Теоретичні аспекти поглиблення сутності внутрішнього аудиту	122
<i>Шерстюк О.Л.</i> Формалізація упевненості користувачів фінансової інформації в аудиторському звіті	128
<i>Шинкаренко М.С.</i> Зовнішній та внутрішньогосподарський контроль діяльності сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів	134

ЕКОНОМІКА ТА МЕНЕДЖМЕНТ

<i>Галак К.І.</i> Теоретичні засади соціально-орієнтованої діяльності суб'єктів господарювання ..	140
<i>Кручак Л.В.</i> Ринок соків в Україні: аналіз стану та оцінка впливу дебіторської заборгованості покупців на його розвиток	147
<i>Наберухін В.А.</i> Інституційне забезпечення комерціалізації інтелектуальної власності в Україні	153
<i>Пухир С.Т.</i> Державний фонд регіонального розвитку: проблеми та шляхи удосконалення функціонування	159
<i>Шевчук В.О., Бондарук Т.Г., Мельничук Н.Ю.</i> Механізм управління бюджетними ресурсами: проблеми та перспективи удосконалення	166

КРИТИКА І БІБЛІОГРАФІЯ

<i>Білорус О.Г.</i> Відгук на монографію «Інформація в антикризовому управлінні: глобальний аспект стандартизації обліку та фінансової звітності»	176
Відомості про авторів	177

Л.В. КРУЧАК

(Тернопільський національний економічний університет, м. Тернопіль, Україна)

Ринок соків в Україні: аналіз стану та оцінка впливу дебіторської заборгованості покупців на його розвиток

Загострення конкуренції на ринку соків зумовлює актуальність вивчення факторів, що впливають на виробництво і збут сокової продукції. Стаття присвячена аналізу показників розвитку ринку соків та визначенню впливу дебіторської заборгованості покупців на обсяги виробництва сокової продукції. Оцінено динаміку споживання соків населенням України за останні п'ятнадцять років. Здійснено аналіз обсягів виробництва соків в Україні за 1960-2003 роки та визначено основні тенденції його розвитку. Охарактеризовано структуру та основних гравців вітчизняного ринку соків. Як свідчать результати дослідження, 84 % ринку соків в Україні належить чотирьом найбільшим компаніям, які поперемінно займають лідируючі позиції. Виявлено, що довгострокова дебіторська заборгованість негативно впливає на діяльність виробників соків, однак деякі компанії з тих чи інших обставин змушені реалізовувати свою продукцію в умовах відтермінованої оплати, щоб залишитись гравцем на ринку і збільшувати обсяги виробництва. З метою стимулювання дебіторів до своєчасної оплати поставленої продукції пропонується запровадити гнучку систему знижок.

Ключові слова: виробництво і споживання соків, ринок соків, дебіторська заборгованість, торгові знижки, управління збутом продукції.

Л.В. КРУЧАК

(Тернопольский национальный экономический университет, г. Тернополь, Украина)

Рынок соков в Украине: анализ состояния и оценка влияния дебиторской задолженности покупателей на его развитие

Обострение конкуренции на рынке соков обуславливает актуальность изучения факторов, которые влияют на производство и сбыт соковой продукции. Статья посвящена анализу показателей развития рынка соков и определению влияния дебиторской задолженности покупателей на объемы производства соковой продукции. Оценена динамика потребления соков населением Украины за последние пятнадцать лет. Осуществлен анализ объемов производства соков в Украине за 1960-2003 годы и определены основные тенденции его развития. Охарактеризовано структуру и основных игроков отечественного рынка соков. Как свидетельствуют результаты исследования, 84 % рынка соков в Украине принадлежит четырем крупнейшим компаниям, которые попеременно занимают лидирующие позиции. Виявлено, что долгосрочная дебиторская задолженность негативно влияет на деятельность производителей соков, однако некоторые компании по тем или иным обстоятельствам вынуждены реализовывать свою продукцию в условиях отсроченной оплаты, чтобы оставаться игроком на рынке и увеличивать объемы производства. С целью стимулирования дебиторов к своевременной оплате поставленной продукции предлагается ввести гибкую систему скидок.

Ключевые слова: производство и потребление соков, рынок соков, дебиторская задолженность, торговые скидки, управление сбытом продукции.

L.V. KRUCHAK

(Ternopil National Economic University, Ternopil, Ukraine)

Juice Market in Ukraine: State Analysis and Assessment of the Impact of Accounts Receivable of Customers on Its Development

Growing of the competition in the juice market determines the relevance of the study of factors affecting the production and sale of juice products. The article is devoted to the analysis of indicators of the juice market and to the

determination of trade debtors impact on production juice products. Dynamics of juice consumption of population of Ukraine for the past fifteen years was estimated. Analysis of the volume of juice production in Ukraine for the years 1960-2003 and the main trends of its development were determined. The structure and the principle domestic juice retailers were defined. According to the research results, 84 % of the juice market in Ukraine belongs to the four largest companies which alternately occupy leading positions. It was found that long-term receivables negatively affect the juice producer activities but some companies on various circumstances have to sell their products in terms of delayed payment to remain as a retailer and to increase the production. In order to encourage debtors to timely payment for delivered goods it was proposed to introduce a flexible system of discounts.

Keywords: production and consumption of juices, juice market, accounts receivable, trade discounts, management of products sales.

Постановка проблеми. Одним із важливих компонентів харчування є соки, споживання яких в усьому світі постійно збільшується. Це пояснюється як їх високою харчовою цінністю, так і рентабельністю їхнього виробництва [2]. Водночас, загострення конкуренції на ринку соків актуалізує питання вивчення факторів, що впливають на виробництво і збут сокової продукції. В цьому контексті доцільним є встановлення тісноти зв'язку між обсягами виробництва і дебіторською заборгованістю покупців.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженням ринку соків займалось багато вчених. Так, Н.А. Власенко здійснює аналіз ринку соків в Україні у контексті підвищення конкурентоспроможності продукції [2]. Тенденції розвитку українського ринку соків, нектарів, соковмістних напів, морсів розкриті в публікації О.А. Євтушевської та С.І. Бабуриної [3]. Визначенню стратегічних напрямків розвитку підприємств з виробництва соку присвячена робота І.В. Мельник. Як стверджує дослідник, сьогодні найактуальнішою проблемою є дефіцит вітчизняної сировини для виробничих потреб. Компанії змушені шукати нових постачальників сировини (сокових концентратів по всьому світу), питома вага якого в структурі виробництва українських соків складає приблизно 80 %, що призводить до суттєвої залежності від імпорту. Такий дефіцит пов'язаний із відсутністю спеціальних державних програм підтримки українських товаровиробників, складною процедурою надання та високою вартістю кредитів на

розвиток сільськогосподарських підприємств [5, с. 141-142]. Процес формування конкурентної стратегії підприємств з виробництва соків є об'єктом дослідження І.І. Надточій [6]. Класифікацію споживачів на основі сегментації ринку соків пропонує В.І. Суббота [13]. Споживчі переваги на ринку безалкогольної продукції і соків та їх вплив на збуту діяльність виробничих підприємств оцінює М.Б. Цопа [14].

Цими та іншими дослідниками зроблено вагомий внесок у вирішення проблем розвитку ринку соків. Однак, маловивченим залишається питання впливу дебіторської заборгованості на ефективність функціонування ринку сокової продукції.

Метою статті є аналіз показників розвитку ринку соків та визначення впливу дебіторської заборгованості на обсяги виробництва.

Виклад основних результатів. Щорічно середньостатистичний житель України споживає приблизно 10 л соку. Це дуже низький показник. Для порівняння житель Західної Європи споживає соку в тричі більше, а американець – у п'ять разів [8].

В таблицях 1 та 2 наведено дані щодо споживання соків населенням України. З таблиці 1 видно, що у 2000 році кожен українець споживав в середньому лише 2,5 л соку, а у 2008 році – 21,1 л, тобто за 8 років споживання соків збільшилось у 8,4 рази. Світова фінансова криза негативно вплинула на споживання українцями соків, бо зразу ж у 2009 році (першому році після кризи) споживання соків порівняно з 2008 роком зменшилось на 5, 2 л або у 1,3 рази.

Таблиця 1

Динаміка споживання соків в Україні за 2000-2009 рр.

Показники	Роки									
	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Споживання соків на душу населення, кг на 1 особу	2,5	3,6	4,6	8,4	10,0	14,3	15,9	18,5	21,1	15,9

Джерело: побудовано автором за даними [6].

Таблиця 2

Споживання найпоширеніших видів напоїв на одну особу за 2011-2015 рр.

Показники	Роки				
	2011	2012	2013	2014	2015
Соки фруктові та овочеві (кг)	8,3	9,9	10,2	10,2	6,2
Води натуральні мінеральні газовані (л)	21,5	21,3	19,5	19,2	17,0
Води натуральні мінеральні негазовані (л)	7,3	8,3	8,9	8,4	8,4

Джерело: побудовано автором за даними [7].

Такому різкому зменшенню споживання соків можна було би запобігти, якщо б держава запровадила для вітчизняних промислових переробних підприємств адекватні економічні стимули. На нашу думку одним із парадоксів є те, що торговельні підприємства оподатковуються за такими ж умовами, що й промислові. Такий підхід підриває економічний потенціал переробної промисловості АПК.

З таблиці 2 видно, що найбільше українці споживають газовані мінеральні води, що пов'язано з їх нижчою ціною за ціну соків. Порівняно з 2011 роком в 2015 році споживання соків на одну особу зменшилось з 8,3 л до 6,2 л або на 25 %. Основною причиною цього є суттєве зменшення купівельної спроможності українців, особливо у 2015-2016 рр. З іншого боку, зменшення обсягів споживання

населенням соків призводить до зменшення кількості поживних речовин, які вживають люди, а це послаблює захисні функції їхнього організму і створює сприятливе середовище для вірусів та хвороб. Відповідно, замість того, щоб витратити кошти на соки, українці витрачають гроші на лікування (у тому числі через нестачу мікроелементів, яких є достатньо у соках), що значно дорожче за споживання соків.

Динаміка споживання соку на одну особу в Україні протягом 2000-2015 рр. показана на рис. 1. Пік споживання соків на одну особу було досягнуто у 2008 році (21,1 л на кожного українця). Далі розпочався процес спаду споживання соків. При цьому, за останні два роки споживання соків на одну особу зменшилось на 39 %.

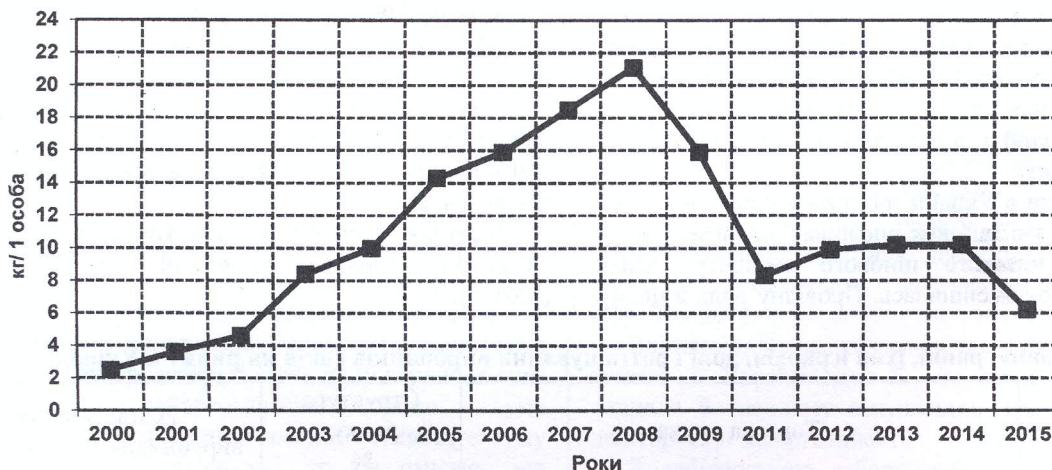

Рис. 1. Динаміка споживання соку на одну особу за 2000-2015 рр.

Джерело: побудовано автором на основі даних таблиці 1 та 2.

В таблиці 3 наведені офіційні статистичні дані щодо виробництва соків в Україні протягом 1960-2003 рр. Як бачимо, з 1960 р. по 1990 р. виробництво соків збільшилось з 98 до 1071 млн. умовних банок або майже в 11 разів. З 1991 р. і до 1996 р. тривало

падіння обсягів виробництва до рівня середини 1960-х років, а з 1997 р. виробництво соків почало поступово збільшуватись і вже у 2003 р. досягло рівня 1985 р.

Таблиця 3

Динаміка обсягів виробництва соків в Україні за 1960-2003 рр.

(млн. умовних банок)

Назва соків	Роки															
	1960	1965	1970	1975	1980	1985	1990	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003
Соки натуральні	98.1	199	458	753	629	810	1071	221	159	232	262	245	310	482	544	835
з них фруктові	39.9	113	289	398	443	541	826	146	143	218	221	198	264	411	471	713
з них овочеві	58.2	86	169	355	186	269	245	75	16	14	41	47	46	71	73	122

Джерело: побудовано автором за даними [7].

Дані виробництва соків за останні 13 років наведено у таблиці 4. Як бачимо, з 2003 р. до 2006 р. обсяги виробництва натуральних соків переважали обсяги виробництва соків купажованих. З 2006 року розвинулась зворотна тенденція. Це свідчить про те, що виробники стежать за зміною кон'юнктури ринку

і збільшують обсяги виробництва тих соків, на які збільшується попит на ринку. Обсяги виробництва концентрованих соків також збільшуються протягом 11 років, проте серйозну конкуренцію сокам натуральним та купажованим вони не складають.

Виробництво харчових продуктів – напоїв в Україні за 2003-2015 рр.

Назва соків	Роки												
	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Соки фруктові та овочеві, тис. т	322	302	362	381	547	473	364	376	382	452	463	440	264
Суміші соків фруктових та овочевих, тис. т	78	171	246	319	467	446	346	373	330	309	286	246	201
Разом	400	473	608	700	1014	919	710	749	712	761	749	686	465

Джерело: розроблено автором за даними [7].

Стрімкий ріст обсягів виробництва соку тривав до 2007 р., після чого відбувався суттєвий спад виробництва. З 2009 р. до 2014 р. виробництво залишалось, практично, на одному рівні (без суттєвих збільшень виробництва). Різке зменшення купівельної спроможності населення протягом останніх двох років чітко простежується на споживанні соків: у 2014 р. зменшення становило 11 % в порівнянні з попереднім роком, а в 2015 р. – 32 % відповідно.

Ціни на соки в Україні зростають повільніше, ніж на інші продукти. Загалом, споживачі не перейшли на соки більш низького цінового сегменту, однак частота покупок зменшилась. Провідну роль в цьому

процесі зіграли: власна переробка українських фруктів та овочів, цінова доступність продукції та довіра споживачів.

Ринок соків сприяє постійному оновленню асортименту своєї продукції, що пов'язано із намаганнями виробників утримувати, а то й наростити свої позиції на ринку. Сьогодні на українському ринку соків спостерігається висока конкуренція. Виробництвом соків займаються майже 400 підприємств, 20 з яких добре відомі українським споживачам.

Лідерами ринку є 5 великих компаній: «Sandora», «Vitmark», «Ерлан», «Coca-Cola» та «T.V.Fruit» (табл. 5).

Таблиця 5

Основні гравці, їхня ієрархія, долі і розташування виробників соків на ринку в Україні

Компанії	Торгова марка	Структура ринку, %	Розташування виробничих потужностей
PEPSICO	ТМ «Сандора», ТМ «Сандора Ексклюзив», ТМ «Сандора сік до сніданку», ТМ «Сандора овочний», ТМ «Сандорик», ТМ «Садочок»	46	Миколаївська обл., Жовтневий р-н, с. Миколаївське
Vitmark	ТМ Jaffa «Наш сік», «Просто Фрукти», «Джусік», «Соковита», «Прямо Сік», «Чудо-Чудо»	26	м. Одеса
Ерлан	ТМ Соки «Біола», ТМ Соки «Літо»	6,6	м. Київ, м. Дніпропетровськ
Coca-Cola Беверіджис Україна	ТМ Rich, ТМ «Добрий», ТМ Rich Kids	5	с. Велика Димерка, Київська обл.

Джерело: розроблено автором на основі [9, 10, 11, 12].

Головним лідером ринку соків є ТМ «Сандора», що входить до складу компанії «PepsiCo». Успіх компанії полягає у високій якості продукції, а також використання найсучаснішого обладнання у виробництві, що забезпечує європейський рівень якості соків. Доля компанії на ринку в Україні складає 49 %. П'яту частину продукції «Сандора» постачає на експорт [11].

В числі найбільших українських виробників соків, нектарів і соковмісних напоїв також компанія «Вітмарк-Україна». Лідерство компанії обумовлено високою якістю продукції, натуральністю та доступністю завдяки власній переробці українських

фруктів та овочів, а також співробітництву із провідними світовими постачальниками [9].

Компанія «Ерлан» випускає ТМ «Біола» та ТМ «Літо». Протягом певного періоду часу ТМ «Біола» стала самостійною і невід'ємною частиною ринку, яка задає стандарти та критерії для продукції, які формують смак і стиль поведінки покупця [10].

Компанія «Coca-Cola Беверіджис Україна» займає 5 % ринку соків України під такими марками ТМ «Добрий», ТМ «Rich» ТМ «Rich Kids» [12].

Чотири згадані компанії в сукупності займають 84 % від загального ринку соків. Решту ринку поділяють між собою компанія «Jusso», компанія

0,134

«Пшеничка», компанія «Т.В.Fruit», ТзОВ «ГАЛС ПТД» та інші.

Як свідчать результати аналізу, на ринку України присутні близько 20 відомих виробників соків, які поперемінно займають різні позиції на ринку.

В процесі діяльності кожного підприємства виникає дебіторська заборгованість – заборгованість покупців підприємству за товари, тобто в нашому випадку за сокову продукцію. В балансі підприємства вона відображається у складі активів. Дебіторська заборгованість має суттєвий вплив на ефективність розвитку ринку соків. Адже від того якою є сума дебіторської заборгованості залежить і сума доходів підприємства-виробника соків, розмір його прибутку (збитку), фінансова стійкість та конкурентоспроможність на внутрішньому і зовнішніх ринках соків.

Дебіторами підприємств з виробництва соків є супермаркети, продуктові магазини, міні-магазини, підприємства експортери, підприємства дистрибутори та ін. Довгострокова дебіторська заборгованість негативно впливає на діяльність підприємства, однак деякі підприємства з тих чи інших обставин змушені видавати свою продукцію без грошей, щоб залишатись гравцем на ринку і збільшувати обсяги збуту.

Динамічний розвиток вимагає ефективного управління збутом та взаємовідносинами з покупцями та замовниками. Оптимально, коли сума дебіторської заборгованості приблизно дорівнює сумі кредиторської заборгованості. Якщо сума дебіторської заборгованості значно перевищує суму кредиторської заборгованості, то це означає, що підприємство-виробник соків недостатньо уваги приділяє роботі з дебіторами, тому вони не поспішають повертати борги виробнику, постійно відтермінуючи їх погашення з одного місяця на інший.

Соки не є продукцією першої потреби, тому виробник нерідко змушений йти на деякі уступки продавцям соків, зменшуючи для них оптові ціни і збільшуючи максимально допустимі терміни оплати за продукцію. У зв'язку з цим, трапляються випадки недобросовісної поведінки продавців соків щодо підприємства їх виробника та затримки оплати за продукцію у терміни, що значно перевищують встановлені у договорі.

Управління дебіторською заборгованістю необхідно здійснювати так, щоб її сума загалом та за кожним дебітором суттєво не збільшувалась і оплачувалась у межах одного-двох місяців. За таких обставин, бухгалтер з обліку розрахунків повинен постійно відстежувати зміни у сумах заборгованостей покупців та замовників, і не менше двох разів на місяць доповідати головному бухгалтеру підприємства про найбільш проблемні борги дебіторів, висловлюючи пропозиції з приводу їх повернення. У разі форс-мажорних обставин, пов'язаних зі змінами у дебіторській заборгованості бухгалтер з обліку розрахунків зобов'язаний доповідати негайно.

Якщо динаміка сум дебіторської заборгованості у підприємстві з виробництва соків залишається відносно стабільною (і така ж ситуація з кредиторською заборгованістю), то можна стверджувати, що економічна ефективність управління дебіторською заборгованістю висока, а бухгалтер з обліку розрахунків працює на належному рівні.

44
61

По кожному із проблемних дебіторів доцільно провести аналіз історії ведення збутової діяльності підприємства з виробництва соків, тісноти взаємозв'язків, частоти фактів порушень термінів дебіторської заборгованості і величини її сум, а також сум втрат та вигод від припинення взаємозв'язків з даним дебітором.

Організація роботи з проблемними покупцями і замовниками призводить до додаткових поштових, кур'єрських, телефонних, консультаційних та юридичних витрат, що безпосередньо збільшує загальну суму витрат підприємства і зменшує суму прибутку (в окремих випадках збільшує суму збитку) підприємства.

Сьогодні зарубіжні підприємства застосовують гнучку систему знижок (в тому числі торгових знижок, знижок за оплату в термін) до дисциплінованих дебіторів, що стимулює останніх своєчасно оплачувати виставлені їм рахунки [1, с. 366-367].

Вважаємо, що застосування такої гнучкої системи знижок в Україні дало б позитивний результат і сприяло б значному зменшенню сум простроченої дебіторської заборгованості.

З дебіторською заборгованістю тісно пов'язані (особливо під час проведення фінансового аналізу) такі фінансові показники: 1) коефіцієнт оборотності дебіторської заборгованості (частка від ділення суми чистого доходу (виручки від реалізації (збуту) продукції) на суму середньої дебіторської заборгованості); 2) кількість днів одного повного обігу дебіторської заборгованості (частка від ділення суми середньої дебіторської заборгованості на суму чистого доходу (виручки від реалізації (збуту) продукції)); 3) коефіцієнт проміжної ліквідності (частка від ділення суми доданків грошових коштів, їх еквівалентів, короткострокових фінансових інвестицій та дебіторської заборгованості на суму поточних зобов'язань); 3) коефіцієнт співвідношення короткострокової дебіторської та кредиторської заборгованості.

Висновки. Ринок соків в Україні досить місткий, проте внаслідок високої залежності від платоспроможності населення, він працює нерівномірно. Зниження платоспроможного попиту населення дзеркально відображається на доходах компаній з виробництва соків. На даний час простежується тенденція до росту обсягів продажу соків. Компанії інвестують великі суми у виробництво та запуск нових ліній розливу.

Дебіторська заборгованість покупців і замовників сокової продукції має суттєвий вплив на ефективність розвитку ринку соків в Україні. Це проявляється

через тісний зв'язок заборгованості з сумою доходу підприємств-виробників соків, розміром їх прибутку (збитку), фінансовою стійкістю та конкурентоспроможністю на внутрішньому і зовнішніх ринках. Значні затримки з погашенням дебіторської заборгованості, високі темпи інфляції дуже негативно впливають на динаміку функціонування ринку соків в Україні. З метою стимулювання українських дебіторів до своєчасної оплати виставлених їм рахунків доцільно запровадити гнучку систему численних знижок (в тому числі торгових знижок, знижок за оплату в термін).

■ Список використаних джерел

1. *Бутинець, Ф. Ф.* Бухгалтерський облік у зарубіжних країнах [Текст] : навч. посіб. для студ. вищих навч. закладів спец. 7.050106 «Облік і аудит» / Ф. Ф. Бутинець, Л. Л. Горецька. – Житомир : ПП «Рута», 2002. – 544 с.
2. *Власенко, Н. А.* Ринок соків в Україні та одна з альтернатив підвищення конкурентоспроможності продукції [Текст] / Н. А. Власенко // Автоматика. Автоматизація. Електротехнічні комплекси та системи. – 2007. – № 1. – С. 169-173.
3. *Євтушевська, О. О.* Тенденції розвитку українського ринку соків, нектарів, напоїв, що містять сік, морсів [Текст] / О. О. Євтушевська, С. І. Бабуріна // Економіка харчової промисловості. – 2010. – № 3. – С. 46-52.
4. *Камінська, Т. Г.* Організація інформаційно-аналітичного забезпечення управління дебіторською заборгованістю підприємства [Текст] / Т. Г. Камінська // Облік і фінанси АПК. – 2008. – № 4. – С. 81-86.
5. *Мельник, І. В.* Тенденції розвитку українського ринку соків [Текст] / І. В. Мельник // Облік і фінанси АПК. – 2010. – № 1. – С. 141-144.
6. *Надточій, І. І.* Формування та реалізація конкурентної стратегії підприємств з виробництва соків [Текст] : автореф. канд. екон. наук, спец. : 08.00.04 / І. І. Надточій. – Одеса : Інститут проблем ринку та економіко-екологічних досліджень НАН України, 2011. – 17 с.
7. Офіційний сайт Державної служби статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.ukrstat.gov.ua>
8. Офіційний сайт компанії «KOLORO» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://koloro.ua>
9. Офіційний сайт компанії «Вітмарк-Україна» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.vitmark.com>
10. Офіційний сайт компанії «Ерлан» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.biola.ua>
11. Офіційний сайт компанії «Сандора» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.sandora.mk.ua>
12. Офіційний сайт компанії ІП «Кока-Кола Беверіджиз Україна» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://coca-colahellenic.com.ua>
13. *Суббота, В. І.* Класифікація споживачів на основі сегментації ринку соків України [Текст] / В. І. Суббота //

Вісник Донецького університету економіки та права. – 2010. – № 2. – С. 111-115.

14. *Цона, М.* Дослідження споживчих переваг на ринку безалкогольної продукції і соків як передумова планування збутової діяльності виробничих підприємств [Текст] / М. Цона // Маркетинг в Україні. – 2014. – № 4. – С. 48-55.

■ References

1. Butynets, F. F. & Horetska, L. L. (2002). *Bukhhalterskyi oblik u zarubizhnykh krainakh [Accounting in foreign countries]*. Zhytomyr: PP «Ruta».
2. Vlasenko, N. A. (2007). Rynok sokiv v Ukraini ta odna z alternatyv pidvyshchennia konkurentospromozhnosti produktsii [Juice market in Ukraine and one of the alternatives to improve product competitiveness]. *Avtomatika. Avtomatyzatsiia. Elektrotekhnichni kompleksi ta systemy*, No. 1, 169-173.
3. Yevtushevska, O. O. & Baburina, S. I. (2010). Tendentsii rozvytku ukrainskoho rynku sokiv, nektariv, napoiv, shcho mistiat sik, morsiv [Trends of development of the Ukrainian market of juices, nectars, drinks containing juice, fruit drinks]. *Ekonomika kharchovoi promyslovosti*, No. 3, 46-52.
4. Kaminska, T. H. (2008). Orhanizatsiia informatsiino-analitychnoho zabezpechennia upravlinnia debitorskoiu zaborhovanistiu pidpriemstva [Organization of information and analytical support for accounts receivable company management]. *Oblik i finansy APK*, No. 4, 81-86.
5. Melnyk, I. V. (2010). Tendentsii rozvytku ukrainskoho rynku sokiv [Trends of development of the Ukrainian juice market]. *Oblik i finansy APK*, No. 1, 141-144.
6. Nadtochii, I. I. (2011). *Formuvannia ta realizatsiia konkurentnoi stratehii pidpriemstv z vyrobnytstva sokiv [Formulation and implementation of competitive strategies of enterprises producing juice] (abstract of PhD dissertation)*. Odesa: Instytut problem rynku ta ekonomiko-ekolohichnykh doslidzhen NAN Ukrainy.
7. The official website of the State Statistics Service of Ukraine. Retrieved from <http://www.ukrstat.gov.ua>
8. The official website of «KOLORO» company. Retrieved from <http://koloro.ua>
9. The official website of «Vitmark-Ukraine» company. Retrieved from <http://www.vitmark.com>
10. The official website of «Erlan» company. Retrieved from <http://www.biola.ua>
11. The official website of «Sandora» company. Retrieved from <http://www.sandora.mk.ua>
12. The official website of IP «Koka-Kola Beveridzhiz Ukraina» company. Retrieved from <http://coca-colahellenic.com.ua>
13. Subbota, V. I. (2010). Klyasyfikatsiia spozhyvachiv na osnovi sehmentatsii rynku sokiv Ukrainy [Classification of customers through Ukrainian juices market segmentation]. *Visnyk Donetskoho universytetu ekonomiky ta prava*, No. 2, 111-115.
14. Tsopa, M. (2014). Doslidzheniia spozhyvchykh perevah na rynku bezalkoholnoi produktsii i sokiv yak peredumova planuvannia zbutovoi diialnosti vyrobnychykh pidpriemstv [The study of consumer preferences in the market of soft drinks and juices as a prerequisite for planning marketing activities of industrial enterprises]. *Marketynh v Ukraini*, No. 4, 48-55.